

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ Դ

Լինի-Թախան Բերքեր¹ :

Լինի-Թախան բերքերը մարդուս միայն նիւթական չլլալէն, և մտաւոր բաներու ալ կարօտ ըլլալէն առաջ եկած են. և տեսակ մը ճարտարութիւն ըլլալին անկից յայտնի է որ, ուրիշ ճարտարութեանց առաջ գալուն համար ինչ բաներ որ հարկաւոր են՝ նոյն բաներէն շատը նաև աննիւթական բերքեր հաստեւում համար կը պահանջուին. և աննիւթական ըսուելուն պատճառը ան է՝ որ իրենց օգուտը նիւթական բանի մը վրայ կեցած չէ, ինչպէս հագուստի մը, հայելիի մը, և այլն, օգուտը. հապա մի և նոյն ժամանակի մէջ կ'ըլլան ու կը լմննան. անանկ որ եթէ աննիւթ բերքի մը օգուտը ուղենք որ շարունակեալ պահուի, պէտք է շարունակ նորէն սկսի նոյն բերքը. զոր օրինակ երգը աննիւթական բերք է, լմննալուն պէս՝ օգուտն ալ կը լմննայ. եթէ ուղենք որ օգտակարութիւնը պահէ, նորէն սկսելու է երգը : Ուստի աննիւթական բերք կը սեպուին բոլոր տեսնելու՝ լսելու բաները, մտաւոր օգնութիւնները և այլն. ինչպէս են փատաբանին և բժշկին տուած խրատներն ու ցրցուցած դիւրութիւնները, երաժշտական ձայները, թատերական խաղերը, և այլն և այլն : Եւ բաներս աննիւթական ըլլալուն համար՝ չկրնար մէկը անոնց բերք ըլլալը ուրանալ. վասն զի մեր զանազան պիտոյքները կը լեցնեն, ինչպէս նիւթական բերքերը նիւթական պիտոյքնիս՝ ասանկ ալ աննիւթ բերքերը աննիւթ պիտոյքնիս : Եւ տաժուութեանց ու տխրութեան մէջ

եղող մարդը զինքը զուարթացնող բան մը լսելու կամ տեսնելու պիտոյք ունի. ուստի տեսարան մը կամ զուարթութիւն տեղ մը կ'երթայ, նուագարան կամ երգ կը լսէ, ու կարօտութիւնը կը լեցուի : Դարձեալ բերք ըլլալին անկից յայտնի է որ անոնց նիւթական արժէք կուտան մարդիկ, և խիստ շատ անձինք ուրիշներուն աննիւթական բերքեր մատակարարելով կ'ապրին. բժիշկ մը երբ որ հիւանդին այցելութեան կուգայ, իրեն ըրած օգնութեան վարձը կ'առնէ. եկեղեցական մը երբոր ժողովրդեան հոգեւոր պիտոյքը կը լեցնէ, իրեն աշխատանացը փոխարէն ողորմութիւն չը պակսիր. դատաւոր մը երբոր քաղաքացուց դատերը կընայի կը քննէ, տերութիւնը իրեն թոշակը կը վճարէ. փատաբան մը երբոր մէկուն դատը առաջ կը տանի, գրածին ու խօսածին համեմատ ստակ կ'առնէ. երգիչ մը՝ երաժիշտ մը՝ որչափ աւելի զուարթացնէ իր ունկնդիրները, այնչափ աւելի կ'ըլլայ իր վարձատրութիւնը :

Եւ այց աս գիտնալու է որ աննիւթական բերքերը աւելի քաղաքականացեալ երկիրներու և մեծամեծ քաղաքներու մէջ ստակ կ'ընեն. որովհետեւ աւելի հանգստութեան ու զուարթութեան համար են (բաց ի մէկ քանիէն), քան թէ էական կարօտութիւն մը լեցնելու համար. ուստի օրուան հացին կարօտ աղքատ ժողովուրդ մը չկրնար այնչափ նոյն բաներուն պիտոյք ունենալ. միայն թէ աս ալ կայ որ իրենց աղքատութեան պատճառը՝ ճարտարութեց մէջ ետ մնալին է, կամ աշխատանքէ փախելով, կամ ճամբան չգիտնալով ու չուզելով գիտցողներուն հետեի, և կամ քաղաքական արգելքներ ունենալով. ապա թէ ոչ, այսչափ տեսակ նիւթական և աննիւթ բերքեր հաստեւում միջոցներէն ո՞վ չկրնար գտնէ մէկը ձեռք բերել :

Հ. Տ. Թ